

Türkiye’de Gazetecilik Eğitimi: Değişimler ve Eğilimler

Ruhdan Uzun¹

Özet

Gazetecilik eğitimi, Türkiye’de başlangıcından beri çeşitli tartışmalara sahne olan, zaman içerisinde bu tartışılan sorunların çözümlenmesinden çok yeni sorunların ortaya çıktığı bir alan durumundadır.

Bu yazı, Türkiye’deki gazetecilik eğitimini ele almakta ve iletişim eğitimi içindeki durumunun genel bir görüntüsünü çizerek, ortaya çıkan yeni sorun alanları karşısında gazetecilik eğitiminin nasıl ele alınması gerektiği konusunda getirilecek önerilere katkıda bulunmayı amaçlamaktadır. Bu bağlamda, önce Türkiye’deki gazetecilik eğitiminin gelişmesi özetlenmiştir. Ardından gazetecilik eğitiminin günümüzdeki durumu betimlenmiştir. Daha sonra toplumsal ve teknolojik değişikliklerin gazetecilik mesleğine yansımaları ele alınarak, gazetecilik eğitiminde göz önüne alınması gereken eğilimler belirlenmiştir.

Anahtar Sözcükler: İletişim, Eğitim, İletişim Eğitimi, Gazetecilik, Gazetecilik Eğitimi

Journalism Education in Turkey: The Changes and The Trends

Abstract

Journalism education is an area that has been witnessed of various discussions since its beginning in Turkey. In course of time, the discussions were not cleared up, on the contrary new problems arised in the area. In this study, journalism education in Turkey is discussed and described in the communication education. It aims to contribute to the future proposals about how journalism education should be.

In this context, firstly, the development of journalism education in Turkey is summarized, then its present situation is described. Additionally, the challenges of the social and the technological changes to the journalism profession are discussed. In this manner, the trends that should be considered in the journalism education are defined.

Keywords: Communication, Education, Communication Education, Journalism, Journalism Education.

¹ Doç. Dr. Gazi Üniversitesi İletişim Fakültesi

Giriş

Dünyada çağdaş anlamda gazetecilik eğitimi, 1908 yılında ABD’de Missouri Üniversitesi’nde kurulan gazetecilik okulunda başlamış, zaman içerisinde endüstrinin gelişmesine koşut olarak bu okulların sayısı da artmıştır (Mutlu, 1992). Ancak, gazetecilik eğitiminin hangi amaçla ve nasıl verileceği hep tartışma konusu olmuştur.

Batı dünyasında gazetecilik ve gazetecilik eğitimi konusunda üzerinde anlaşılacak değerler ve inançlar olmadığından söz edilmektedir (French, 2006; Raudsepp, 1989). Bu durum ise farklı gazetecilik anlayışlarının bir yansımasıdır. Her şeyden önce gazeteciliğin ne olduğu konusunda bir anlaşma yoktur. Gazetecilik medyanın bir parçası mıdır, yoksa ayrı bir alan mıdır? Gazetecilik bir meslek midir, yoksa bir ticaret konusu mudur? Bu soruların yanıtlarına ilişkin tartışmalar, gazeteciliğin rolünün kamusal hizmet mi yoksa ağırlıklı olarak ticari bir girişim mi olduğu konusundaki tartışmalarla ilgilidir. Eğer gazetecilik ticari bir girişim olarak görülüyorsa, medya endüstrisinin bir parçası olarak ele alınacaktır; fakat gazeteciliğin rolü kamusal hizmet olarak tanımlanırsa ayrı bir alan olarak ele alınması gerekecektir.

Gazetecilik konusunda üzerinde anlaşmaya varılmış kuramsal bir çerçeve olmaması, mesleğe ilişkin etik tartışmalarda da gözlenebilir. Mesleğin nasıl uygulanacağını gösteren etik metinler üzerindeki anlaşmazlık, gazeteciliğin nihai amacının ne olduğu ve bu amacın kuramsal olarak nasıl temellendirileceği konusunda görüş birliği olmamasından kaynaklanmaktadır.

Farklı gazetecilik anlayışları arasındaki anlaşmazlık, gazetecilik eğitime de yansımaktadır. Gazetecilik eğitiminin nasıl olması gerektiği konusundaki tartışmalarda üniversite-endüstri çatışması, en çok kuram-uygulama ayrımında somutlaşmaktadır. Yıllardır gazeteciliğin konumu ve rolü konusunda anlaşmaya varılamamışken bir de değişmekte olan doğası için girince, gazetecilik eğitimi daha da sorunlu hale gelmektedir.

Türkiye’de gazetecilik eğitimi konusundaki tartışmaların somut bir zemine oturtulabilmesi için tarihsel gelişim içinde bugünkü durumunun betimlenmesi ve meslekteki dönüşüm eğilimlerinin belirlenebilmesi, gazetecilik eğitiminin nasıl ele alınması gerektiği konusundaki tartışmalara katkı sağlayacaktır. Bu amaçla, önce Türkiye’de gazetecilik eğitiminin tarihsel gelişimi özetlenmiş, ardından gazetecilik eğitiminin iletişim eğitimi içindeki yeri incelenmiştir. Bu inceleme için Öğrenci Seçme ve Yerleştirme Merkezi’nin 2010 yılı için hazırladığı Yükseköğretim Programları ve Kontenjanları Kılavuzu’ndaki veriler kullanılmıştır. Ardından, bilişim ve ağ teknolojilerindeki gelişmelerle birlikte gazetecilik mesleğindeki dönüşüm eğilimlerinin alana ilişkin eğitime yansımaları değerlendirilmiştir.

1. Türkiye’de Gazetecilik Eğitiminin Gelişimi

Türkiye’de bir gazetecilik okulunun kurulmasından söz edilmesi 1930 yılına gider. “Tek parti yönetimi gazetecilerin de en az öğretmen kadar eğitim görmesi gerektiğine inandığından, sorumlu yazışları müdürleri için lise ya da yüksekokul bitirme zorunluluğunu 1931 basın yasasına eklemiştir” (Alemdar ve Erdoğan, 1998).

Bunun üzerine İstanbul Darülfünunu bir gazetecilik okulu açmak için çalışmalara başlamış, ancak yasanın ilgili hükmü, gazetecilerin girişimleriyle değiştirilince yüksekokul açılması çalışmaları da durmuştur (Alemdar, 1981:2-3). Cumhuriyet döneminin ilk basın yasası olan 1931 Matbuat Kanunu, gazetecilerin eğitimi konusuna yasa koyucunun nasıl yaklaştığı konusunda bir fikir vermektedir. Yasanın 12. maddesi, gazete ve dergi sahiplerinde bulunması gereken nitelikleri belirtirken, “yüksek mekteplerden veya lise ile buna muadil diğer mekteplerden şahadetnameli olmak” koşulunu getirmiştir. Matbuat Kanununun Meclis’te görüşülmesi sırasında Zonguldak Milletvekili Celal Sahir Bey, “yüksek mekteplerden veya liselerden” ifadesinin kullanılmasına karşı çıkmış, bunların

birinin yeğlenmesi gerektiğini belirtmiştir (İskit, 1939:449). Şebinkarahisar Milletvekili Vasfi Raşit Bey ise Encümen mütalaasını aktararak, “Mektebi âlî bulunan yerlerde mutlaka mektebi âlî mezunu olmak şarttır. olmadığı takdirde lise mezunu olmak da kafidir” diyerek yanıt vermiştir (İskit, 1939:450).

Yasanın 15. maddesi ise, “gazete ve mecmuanın başmuharriri ile umumi neşriyatını idare eden zatın yüksek mektepten mezun ve bunlarla umumi müdür ve yazı işleri müdürünün on ikinci maddede yazılı vasıf ve kabiliyetleri haiz bulunması şarttır.” hükmünü getirmektedir. Dönemin koşulları düşünüldüğünde, yüksek okuldan mezun olma şartının aranması, gazetecilik mesleğini yapacak kişilerde yüksek bir eğitim düzeyi arandığını göstermektedir. Söz konusu yüksek öğretim şartını taşımayan, ancak yasa çıktığı sırada gazetecilik yapan kişilerin durumları ise yasanın geçici B maddesi ile düzenlenmiştir. B Maddesi, “Bu kanunun neşri tarihinde gazete ve mecmuaların çalışmakta olan sahip, başmuharrir ve umumi neşriyatını idare edenler kanununun tahsil derecesi noktasından koyduğu kayıtlardan kanununun neşri esnasında fiilen buldukları vaziyetlere maksur kalmak şartıyla müstesna tutulurlar.” hükmünü getirmiştir.

Yasanın meclisteki görüşmeleri sırasında, Ordu Milletvekili Ahmet İhsan Bey, “Bugün çıkmakta olan gazetelerde çalışan tahsil görmemiş efendilerin kâffesine imtiyaz veriliyor. Bunlara ya bir müddet verelim yahut kanundan tahsil kaydını kaldıralım. (...) Ya ilmin, irfanın kıymeti vardır veya yoktur.” diyerek, geçici maddeye karşı çıkmıştır (İskit, 1939:474).

Aksaray Milletvekili Besim Atalay Bey de geçici B maddesini “kanunun ruhunu bozacak bir engel” diye niteleyerek şöyle konuşmuştur:

“Şimdiye kadar herhangi bir gazetede çalışmış olan tahsilsiz bir çocuk kidedi yüzünden orada çalışmaya muvaffak olacaksa bu yine eskiden kalma bir kıdem idaresidir. İlimsiz, bilgisiz, seciyesiz kudemlerin bu memleketin tarihinde açtığı yaralar hala kanamaktadır. (...) Bizi tahsil kaydını koymaya sevkeden sebep, kıdemle kalkıyor mu ve kıdem ile maksat tatmin ediliyor mu? Efendiler; sebebi asli, olduğu gibi kalıyor. Bir inkılap meclisi olan meclisimiz; herhangi bir kıdem herhangi bir şuausuz, seciyesiz kıdemini tanıyamaz. O, ancak bilgiye hürmet eder, gayesine doğru varmak için yürür bir meclistir” (İskit, 1939:475).

Bunun üzerine, Geçici B maddesine, yasanın yayımlandığı tarihte gazetelerde çalışan sahip, başyazar ve genel yayından sorumlu kişilerin eğitim şartlarından üç yıl istisna tutulması hükmü konmuştur.

1933 Yılında Giresun Milletvekili Hakkı Tarık Bey, Matbuat Kanununun 12. maddesinin değiştirilmesi için bir yasa teklifi vermiştir. Hakkı Tarık Bey, teklifinin gerekçesini şöyle açıklamaktadır:

“Kanun çıkışı iki yıla yaklaştı. Bir yıl daha geçince bunlara meslekten çıkmak gözüküyor. Zira bunların bu zaman içinde yüksek tahsil kağıdı almak ellerinde değildir. Darülfünuna girmek için bir kere lise tahsili şarttır; yüksek tahsil memleketin yalnız Ankara, İstanbul gibi iki yerinde edinilebilir. Kanun çıktığı zaman bu meslekte yıllanmış olanların hepsini yeniden ne Ankara’ya ne İstanbul’a getirmek mümkün olurdu. Mümkün olsa da kendilerine yeni baştan bir lise tahsili göstermek için bu tahsil derecesine konulan mesela yaş kaydını kendilerine uydurmak ellerinden gelmezdi. Bütün bunlardan başka geçim şartlarıyla yüksek tahsilin üç dört yıllık devam mecburiyetlerini yerine getirmek hemen olmayacak bir şeydi. Bunun için diyorum ki bir yıl sonra bu mesleğin şimdilik bu muvakkat maddeden istifade eden ileri gelenleri mesleğe veda etmek vaziyetindedirler. Kanunun tatbikatında ısrar ile asıl meslekin kendi mektebi olan içinden yetişmiş, işin içinde pişmiş olan bu meslektaşlara yol vermek halinde ise yerlerini yüksek tahsil görenlerle de kolayca dolduramayız, mesleği sarsıntıdan kurtaramayız” (İskit, 1939:110).

Hakkı Tarık Bey, geçici madde yerine hem “kanunun ruhunu” hem de “mesleği korumak” için bir yöntem bulunması gerektiğinden söz etmiştir:

“Gazete ve mecmuaların en kesif bir halde buldukları İstanbul’daki meslek mensupları bu teklif suretini kendileri ileriye sürmüşler, altı ay kadar müddetli bir gazetecilik kursundan muvaffakiyetle geçenleri kanunun kendilerinde aradığı tahsil kaydını yerine getirmiş sayarak meslekte alakalarının muhafaza edilmesini ve yükseltilmesini istemişlerdir. Bu kurs ve neticeleri Maarif Vekaletinin tasvibi, murakabesi altında olacak-

tır. Bu suretle kazanılmış olan yüksek tahsil görme vaziyetinin yalnız matbuat kanununun koyduğu kayıt bakımından bir kıymeti olacağı, bunun başka bir sahada yüksek tahsil görenlere tanınmış olan kayıtları istemek salahiyeti vermeyeceği de bellidir” (İskit, 1939:101).

Dahiliye Encümeni Mazbatasında ise, “Bunların kısa süreli bir kurstan geçirildikten sonra matbuatın en yüksek ve mesuliyetleri büyük mevkilerine kanunen ehliyet kesbetmiş olmalarını tanımak matbuat kanununun istihdaf ettiği gayeye tevafuk etmeyeceği gibi her hangi bir mesleğin küçük kademelerine giren bir zatın matlup ve lazım vasıf ve şartları haiz olmadığı halde dahi o mesleğin en yüksek kademelerine çıkabilmesini bir hak olarak tanımak mecburiyeti bilhassa matbuatta umumi menfaatle telifi kabil olmayan bir keyfiyet olduğundan teklifin bu kısmının reddine” (İskit, 1939:102) karar verilmiştir.

Adliye Encümeni Mazbatasında ise, eğitim şartına uymayan gazetecilerin “ bir kurstan geçerek yazı işleri müdürü, umumi müdür, başmuharrir ve sahip gibi tahsil kaydına tabi bir vazife alabilmelerini temin edici bir tadinin kabulü yeni başlayan Üniversite teşkilatı sırasında Maarif Vekaletince nazarı dikkate alınabileceği” (İskit, 1939:103) için maddeye bir hüküm konmasına gerek görülmediği belirtilmiştir.

8 Haziran 1933 tarihli Matbuat Kanununun Muvakkat B maddesini Tadil Eden 2281 Numaralı Kanun, yasa çıkarılırken eğitim düzeyi konusunda getirilen 3 yıllık istisnayı kaldırmıştır. Söz konusu yasa ile yeni düzenleme şöyle olmuştur:

“Bu kanunun neşri tarihinde gazete ve mecmualarda çalışmakta olan başmuharrirler, umum müdürler, yazı işleri müdürleri ve fiilen sahipler buldukları vaziyete maksur kalmak şartıyla bu kanunun tahsil derecesi bakımından koyduğu kayıtlara tabi değildirdir”.

Gazetecilerin eğitimi konusu, 1935 yılında Ankara’da toplanan Birinci Basın Kongresinde de gündeme gelmiştir. Basın Genel Direktörlüğü’nün, Türk basınına ilgilendiren işleri düzenlemek üzere topladığı kongrenin amaçlarından biri de “gazetecilik mesleğinin ve gazetecilerin ilerleme ve yükselme yollarını araştırmak ve Basın Birliğini kurmak”tır (İskit, 1939:177).

Kongrede oluşturulan Meslek komisyonunda, Türk gazeteciliğinin devrim yolundaki hizmetlerini güçlendirmek için onların meslek bilgilerinin artırılması üzerinde de durulmuştur:

“Türk Basın Kurumu Türk gazeteciliğinin devrim yolundaki hizmetlerini kuvvetlendirmek için onların meslek bilgilerinin artırma ödevi ile karşı karşıyadır. Bunun için, saptanacak gazetecilik akademisi programlarını, bütün gazetecilerin izlemeye zorunlu kılınmalarını, iki veya üç yıl içinde bütün gazetecilerin buldukları yerlerde yoklanarak kendilerine diploma verilmesini gerekli ve yararlı görürüz. Böylelikle savaşlar ve yaşamın bin bir güçlüğü yüzünden yüksek öğrenimlerini bitirememiş, fakat devrimin her aşamasında ve alanında gücü yettiği kadar çalışmış olan gazetecilerin kültürce yükseltilmeleri sağlanacak ve Matbuat Kanunu’nun pek dar bir alan ayırdığı kazanılmış haklar yüzünden uğradıkları zarar hafifletilecektir” (İskit, 1939:181-182).

Basın Kongresinin ve kongrede oluşturulan kurulun çalışmaları sonucu, 27 Haziran 1938’de 3511 sayılı Basın Birliği Yasası çıkarıldı. Yasanın 5. maddesinde “gazetecilik okulları veya meslek kursları açmak” da Basın Birliği’nin kurulmasındaki amaçlar arasında belirtilmiştir. Demokrat Parti döneminin ilk basın yasası olan 15 Temmuz 1950 tarihli ve 5680 sayılı Basın Yasasının 5. maddesi ise, sorumlu müdürün taşıması gereken nitelikleri belirtirken “Türkçe okur-yazar” olmayı yeterli görmüştür. Yasada 27 Mayıs 1960 müdahalesinden sonra, 29 Kasım 1960 tarihli değişikliklerle sorumlu müdür için “lise tahsili görmüş olmak veya bu derecede tahsili bulunduğu resmen tevsik edilmiş olmak” koşulu getirilmiştir.

2004 yılında çıkarılan 5187 sayılı Basın Yasası ise 5. maddesinde sorumlu müdür olabilmek için “En az ortaöğretim veya dengi bir eğitim kurumundan mezun olmak” koşulunu yeterli saymıştır. Cumhuriyet döneminin ilk basın yasası ile son basın yasası arasında 73 yıl geçtiği göz önüne alındığında geline noktanın yasalardaki yansımalarının, gazetecilik eğitiminde yüksek standartlar getirilmesi doğrultusunda olmadığı görülmektedir.

Türkiye'de ilk özel gazetecilik okulu 1948'de Müderris Fehmi Yahya tarafından açılan İstanbul Özel Gazetecilik Okulu'dur. Basın dünyasına ve iş hayatına hazırlıklı eleman yetiştirmek amacıyla kurulan okul, biri ortaokul üzerine 3 yıllık, diğeri ise lise üzerine bir yıllık eğitim veren iki devreden oluşuyordu. Okulun eğitimine 1963 yılında ara verildi (İnuğur, 1988:155-157).

1949 yılında, İstanbul Üniversitesi Senatosu İktisat Fakültesi'nde bir gazetecilik enstitüsü kurulmasına karar verdi (Abadan-Unat, 1972: 68). Bu kurum gazetecilere diploma verme işlevi gören ilk meslek eğitim kurumu oldu (Alemdar ve Erdoğan, 1998). 1950 yılı güz döneminde Gazetecilik Enstitüsü'ne iki yıllık eğitim için öğrenci alındı. Enstitüye hem lise mezunları hem de Enstitü Yönetmeliğinin geçici maddesi gereği olarak iki yıl fiilen gazetecilik yapmış olan kişiler, öğrenim durumlarına bakılmaksızın öğrenci olarak kabul edildi. Öğrenci Derneğinin 1960'da eğitimin üç yıla çıkarılması için istekte bulunması üzerine eğitim süresi önce üç yıla daha sonraları da dört yıla çıkarılarak Enstitünün adı İstanbul Üniversitesi Gazetecilik Halkla İlişkiler Yüksek Okulu'na dönüştürüldü.

1960 sonrası Ankara Gazeteciler Cemiyeti, lisans düzeyinde yeni bir yüksek okulun kurulmasını gündeme getirdi. İletişim alanında eğitim verecek bir okul kurulması hakkındaki istek, Ankara Üniversitesi Siyasal Bilgiler Fakültesi'ne iletildi. Siyasal Bilgiler Fakültesi, 1962'de "Haberleşme Enstitüsü'nün kurulmasını ilke olarak kabul etti. Okulun kuruluşu ile ilgili sorunların incelenmesi için UNESCO Genel Merkezinden Görevlendirilen Brüksel Üniversitesi Gazetecilik Profesörü Roger Clausse, çalışmalar yaparak bir rapor hazırladı. Raporda, okulun dar anlamda sadece gazeteciliği değil, televizyon, radyo, sinema, halkla ilişkiler kavramlarını kapsaması gerektiği, üniversite eğitimi hedeflenirken onun yanında uygulamaya da önem verilmesi ve meslek çevreleriyle ilişkilerin güçlendirilmesi gerektiği vurgulanıyordu. Siyasal Bilgiler Fakültesi'nin Clausse'un raporu ışığında okulun kurulması için hazırladığı yönetmelik, 1964'te Ankara Üniversitesi Senatosunca kabul edildi. Bu kararlar okulun adı Ankara Üniversitesi Siyasal Bilgiler Fakültesi Basın Yayın Yüksek Okulu oldu (Abadan-Unat, 1972:70-76; Tokgöz, 1975:117-118; Altun, 1995:107- 109).

1965 yılında eğitim vermeye başlayan okula, üniversite giriş sınavıyla lise mezunları yanında yine yapılan sınavı kazanmış 5 yıl meslekte çalışmış lise mezunları arasından öğrenci alındı. Okul, başlangıçta Basın, Halkla İlişkiler, Radyo-Televizyon olmak üzere üç bölümden oluşuyordu. 1968'de yapılan bir değişiklikle Basın ve Halkla İlişkiler bölümleri birleştirildi. Bu durum 1988 yılında Gazetecilik ve Halkla İlişkiler bölümlerinin birbirinden ayrılmasına kadar sürdü (Tokgöz, 2003:22).

Diğer yandan 1965'te, 625 sayılı Özel Öğretim Kurumları Kanunu ile Türkiye'de özel yüksek okulların açılabilmesine olanak tanınınca, gazetecilik eğitiminde özel yüksek okullar dönemi başladı. 1966'da İstanbul Özel Gazetecilik Yüksek Okulu, 1967'de Ankara'da Başkent Özel Gazetecilik Yüksek Okulu, 1968'de İzmir'de İzmir Karataş Özel Gazetecilik Okulu açıldı (Altun, 1995:110). Bu okullar gelen şikayetler üzerine incelemeye alındı ve 1971 yılında çıkarılan bir yasa ile devletleştirilerek akademilere bağlandı (Tokgöz, 2003:23).

2547 sayılı yasa ile Yüksek Öğretim Kurulu'nun kurulmasıyla birlikte, tüm mevcut devlet üniversitelerinde eğitim ve öğretim bakımından yeni düzenlemeler yapılması gündeme geldi. Bu düzenlemelerle birlikte, yüksek öğretim kurumlarının teşkilatı 1982 yılında 41 sayılı kanun hükmündeki kararname ile tekrar düzenlendi. Bu kararname ile gazetecilik alanında eğitim veren okullar, Ankara, İstanbul, Marmara, Ege ve Gazi Üniversiteleri Basın Yayın Yüksek Okulları adı altında bu üniversitelerin rektörlüklerine bağlandı.

1992'de ise 3837 sayılı yasa ile 2908 sayılı yüksek öğretim kurumları yasasında değişiklik yapılarak, mevcut bulunan beş Basın-Yayın Yüksek Okulu, İletişim Fakültelerine dönüştürüldü. Ayrıca, bu yasa ile Konya'da Selçuk Üniversitesi'ne bağlı İletişim Fakültesi ile Eskişehir'de Anadolu Üniversitesi'ne bağlı İletişim Bilimleri Fakültesi kuruldu.

Devlet üniversiteleri içinde iletişim fakültelerinin sayısı artarken, 1997 yılından itibaren vakıf üni-

versitelerinin kurulmasının yolu açılınca, vakıf üniversiteleri içinde de iletişim fakülteleri açılmaya başlandı. Bunların yanında, devlet üniversitelerinin ya da vakıf üniversitelerinin güzel sanatlar fakülteleri içinde iletişimle ilgili lisans programları açılmaya başlandı. Bu süreçte, meslek yüksek okullarında da iletişim, halkla ilişkiler, radyo ve televizyon yayıncılığı, fotoğrafçılık gibi bölümler oluşturuldu.

2. Gazetecilik Eğitiminin Günümüzdeki Durumu

Günümüzde Türkiye’de gazetecilik eğitiminin yüksek öğretim düzeyindeki genel görünümünü belirlemek için ÖSYM’nin 2010 Kontenjan Kılavuzundan yararlanılmıştır.² Kılavuzda, öğrencilerin tercih yapabilecekleri 161 üniversite bulunmaktadır. Bu üniversitelerin 21’i yurtdışında, 140’ı yurtiçindedir. Yurtiçindeki 140 üniversiteden 45’i vakıf, 95’i devlet üniversitesidir.

2010 Kontenjan Kılavuzunda yer alan 161 üniversitenin 49’unda iletişim eğitimi verilmektedir. Bu üniversitelerin 7’si yurtdışındadır. Yurt içinde iletişim eğitimi verilen 42 üniversitenin 22’si vakıf üniversitesi, 20’si devlet üniversitesidir. Söz konusu rakamlar, iletişim eğitiminin popüler bir eğitim alanı olduğu biçiminde yorumlanabilir. İletişim eğitimi, neredeyse her üç üniversitenin birinde yer almaktadır. Bir başka nokta da vakıf üniversitelerinin devlet üniversitelerine göre çok yeni olmalarına karşın, iletişim eğitiminin vakıf üniversitelerinde daha yaygın olmasıdır. Kontenjan Kılavuzu üzerinden yapılan fakülte temelindeki bir inceleme ise 53 fakültede iletişim alanında lisans eğitimi verildiğini göstermektedir (Bkz. Tablo-1). İletişim alanındaki eğitim programlarına, yalnızca iletişim fakültelerinde değil, güzel sanatlar fakültelerinde, sanat ve tasarım fakültelerinde, işletme fakültelerinde, fen-edebiyat fakültelerinde de yer verilmektedir.

Tablo-1. İletişim Eğitimi Verilen Fakülteler

İletişim Eğitimi Veren Fakülteler	Sayı
İletişim Fakültesi	34
İletişim Bilimleri Fakültesi	2
Güzel Sanatlar Fakültesi	8
Güzel Sanatlar ve Tasarım Fakültesi	1
Güzel Sanatlar Tasarım ve Mimarlık Fakültesi	1
Sanat ve Tasarım Fakültesi	1
İşletme Fakültesi	2
Fen Edebiyat Fakültesi	1
İnsani Bilimler ve Edebiyat Fakültesi	1
Uygulamalı Bilimler Yüksek Okulu (4 Yıllık)	1
Gazetecilik Fakültesi	1
Toplam	53

Lisans düzeyinde iletişim eğitimi veren 53 fakülte ve yüksekokulda, toplam 302 program bulunmaktadır.

2 Çalışmada ÖSYM 2010 Kontenjan Kılavuzu temel alındığı için sayılar verilirken, kağıt üzerinde var olup da yeterli kadrosu bulunmadığı için öğrenci alamayan, dolayısıyla eğitim yapamayan bölümler dahil edilmemiştir.

İletişim eğitiminde bölümler

İletişim alanında eğitim veren fakültelerde 23 farklı bölüm bulunmaktadır. Bu bölümler aşağıda gösterilmiştir:

Gazetecilik, Basın ve Yayın, Radyo ve Televizyon, Sinema ve Televizyon, Radyo Televizyon ve Sinema, Halkla İlişkiler, Halkla İlişkiler ve Tanıtım, Halkla İlişkiler ve Reklamcılık, Reklamcılık, Reklam Tasarımı ve İletişimi, İletişim, İletişim Bilimleri, İletişim Tasarımı, İletişim ve Tasarım, Görsel İletişim Tasarımı, Kültür Yönetimi, Medya ve İletişim Sistemleri, Sanat Yönetimi, Televizyon Haberciliği ve Programcılığı, İletişim Sanatları, Medya ve İletişim, Yeni Medya, Medya ve Görsel Sanatlar.

3. İletişim Eğitimi İçinde Gazetecilik Eğitiminin Yeri

İletişim alanındaki eğitim 49 üniversitede verilirken, gazetecilik eğitimi 24 üniversitede verilmektedir. Bu üniversitelerden 7'si yurt dışında, 17'si yurt içindedir.

İletişim alanındaki eğitim 53 fakültede verilirken, gazetecilik eğitimi 24 fakültede (yüzde 45.28) verilmektedir. Tablo-2'de görüldüğü gibi, bu fakültelerin 7'si yurtdışında 46'sı yurt içindedir. Yurtdışında iletişim eğitimi verilen bütün fakültelerde gazetecilik eğitimi verilmektedir. Buna karşılık yurt içinde iletişim eğitimi verilen 46 fakülteden yalnızca 17'sinde (yüzde 36.95) gazetecilik eğitimi verilmektedir.

Tablo-2. Fakülte bazında gazetecilik eğitiminin iletişim eğitimindeki yeri

Üniversite yeri	İletişim eğitimi veren fakülte sayısı	%	Gazetecilik eğitimi veren fakülte sayısı	%
Yurtiçi	46	86.79	17	70.83
Yurtdışı	7	13.21	7	29.17
Toplam	53	100.00	24	100.00

Yurtiçinde iletişim eğitimi veren devlet ve vakıf üniversitelerine ait fakülteler içinde gazetecilik eğitiminin yeri Tablo-3'te gösterilmiştir. Buna göre, Türkiye'de iletişim alanında eğitim veren 46 fakülte bulunmaktadır. Bu fakültelerden 22'si devlet (yüzde 47.83), 24'ü vakıf (yüzde 52.17) üniversitelerine aittir. Devlet üniversitelerinin iletişim eğitimi veren 22 fakültesinden yalnızca 12'sinde gazetecilik eğitimi verilmektedir. Vakıf üniversitelerinin iletişim eğitimi verilen 24 fakültesinden ise yalnızca 5'inde gazetecilik eğitimi verilmektedir. Başkent, Fırat, Gümüşhane, İstanbul Bilgi, İstanbul Şehir, İzmir Ekonomi, Kadir Has, Karadeniz Teknik, Yaşar, Yeni Yüzyıl, Zirve Üniversitelerinin iletişim fakültelerinde ise gazetecilik bölümü bulunmamaktadır.

Tablo-3. Yurtdışındaki vakıf ve devlet üniversitelerinde gazetecilik eğitimi

Üniversite türü	İletişim eğitimi veren fakülte sayısı	%	Gazetecilik eğitimi veren fakülte sayısı	%
Devlet	22	47.83	12	70.59
Vakıf	24	52.17	5	29.41
Toplam	46	100.00	17	100.00

Gazetecilik eğitimi verilen programların özellikleri Tablo-4'te gösterilmiştir. Buna göre, gazetecilik eğitimi verilen 49 program bulunmaktadır. Bunlardan 22'si normal program, 6'sı ikinci öğretim programıdır. İstanbul Üniversitesi İletişim Fakültesi'nde bir uzaktan eğitim programı bulunmaktadır. Çeşitli vakıf üniversitelerinde toplam 20 burslu program vardır. Gazetecilik eğitimi için ayrılan toplam kontenjan ise 2106 kişidir.

Tablo-4. Gazetecilik eğitimi verilen programların özellikleri

Program	Program sayısı	Kontenjan	
Normal	22	1156	
İkinci Öğretim	6	475	
Tam Burslu	9	43	
% 50 Burslu	8	287	
% 25 Burslu	3	45	
Uzaktan Eğitim	1	100	
Toplam Program Sayısı	49	2106	

İletişim fakülteleri Türkçe-Sosyal puan türüyle öğrenci almaktadır. Bu fakültelerin en çok hangi bölümlerinin tercih edildiği konusunda bir fikir vermesi için 2010 Kontenjan kılavuzunda yer alan bölüm puanları ve başarı sıraları Tablo-5'te gösterilmiştir. Tabloda, gazetecilik bölümünün diğer bölümlere göre başarı sıralamasının genel olarak daha düşük olduğu görülmektedir.

Tablo-5. İletişim fakültelerinin ve bölümlerinin başarı sıraları ve puanları³

Programlar	0,12 AOBP'li Başarı Sırası	0,15 AOBP'li Başarı Sırası	En Küçük Puan
AKDENİZ ÜNİVERSİTESİ			
Gazetecilik	56.900	70.900	361
Halkla İlişkiler ve Tanıtım	32.600	42.200	385
Radyo Televizyon ve Sinema	38.500	48.700	378
ANADOLU ÜNİVERSİTESİ			
Basın ve Yayın	38.000	48.200	379
Halkla İlişkiler ve Reklamcılık	7.300	11.700	429
İletişim	23.400	31.500	397
Sinema ve Televizyon	17.000	24.000	407
ANKARA ÜNİVERSİTESİ			

3 Tablodaki eksiklikler, 2010 Kontenjan Kılavuzundaki veri eksikliklerden kaynaklanmaktadır. Bazı programların yeni açılmış ya da yeni öğrenci alabilecek durumda olması nedeniyle karşılaştırma yapacak veriler bulunmamaktadır.

Gazetecilik	35.44	45.200	382
Halkla İlişkiler ve Tanıtım	24.800	33.200	395
Radyo Televizyon ve Sinema	36.800	46.900	380
ATATÜRK ÜNİVERSİTESİ			
Gazetecilik	49.400	61.900	367
Halkla İlişkiler ve Tanıtım	51.000	63.900	366
Radyo Televizyon ve Sinema	45.100	56.700	371
BAHÇEŞEHİR ÜNİVERSİTESİ			
Gazetecilik	371.000	372.000	240
Halkla İlişkiler	-	-	-
Reklamcılık	421.000	403.000	223
Sinema ve Televizyon	412.000	399.000	226
EGE ÜNİVERSİTESİ			
Gazetecilik	34.400	44.200	383
Halkla İlişkiler ve Tanıtım	20.100	27.700	402
Radyo Televizyon ve Sinema	26.200	34.800	393
Reklamcılık	16.600	23.600	408
ERCİYES ÜNİVERSİTESİ			
Gazetecilik	56.100	69.900	361
Halkla İlişkiler ve Tanıtım	36.100	46.100	381
Radyo Televizyon ve Sinema	63.700	79.000	355
GAZİ ÜNİVERSİTESİ			
Gazetecilik	43.100	54.200	373
Halkla İlişkiler ve Tanıtım	31.600	41.100	386
Radyo Televizyon ve Sinema	32.900	42.600	384
İSTANBUL ÜNİVERSİTESİ			
Gazetecilik	25.300	33.700	394
Halkla İlişkiler ve Tanıtım	15.000	21.700	410
Radyo Televizyon ve Sinema	10.700	16.100	420
KOCAELİ ÜNİVERSİTESİ			
Gazetecilik	41.400	52.200	375

Halkla İlişkiler ve Tanıtım	68.300	84.600	352
Radyo Televizyon ve Sinema	26.500	35.200	392
Reklamcılık	17.500	24.700	406
MARMARA ÜNİVERSİTESİ			
Gazetecilik	29.000	38.000	389
Halkla İlişkiler ve Tanıtım	20.000	27.600	402
Radyo Televizyon ve Sinema	18.500	25.800	404
SELÇUK ÜNİVERSİTESİ			
Gazetecilik	48.000	60.200	368
Halkla İlişkiler ve Tanıtım	33.700	43.500	383
Radyo Televizyon ve Sinema	53.400	66.700	360
KIRGIZİSTAN-TÜRKİYE MANAS ÜNİVERSİTESİ			
Gazetecilik	95.500	116.000	336
Halkla İlişkiler	63.000	78.200	356
Radyo Televizyon ve Sinema	81.900	100.000	343

4. Gazetecilik Mesleğindeki Değişme Eğilimleri ve Eğitim

İletişim eğitimi, tarihsel olarak ilk gelişen kitle iletişim medyası gazete olduğu için gazetecilik eğitimi biçiminde başlamıştır. Daha sonra radyo, televizyon, sinema gibi medyaların ve halkla ilişkiler, reklamcılık gibi sektörlerin de gelişmesiyle alanı ve kapsamı genişlemiştir. İletişim alanının teknolojik, toplumsal, siyasal ve ekonomik gelişmelerin hemen yansıdığı dinamik bir alan olması, bu alandaki eğitime de yansımakta ve onu sürekli tartışılan bir konumda tutmaktadır.

Gazetecilik eğitiminin günümüzde durumunu değerlendirirken, meslekteki değişimler konusunda iki eğilim belirlenebilir. Bunlardan biri mevcut medya kuruluşlarında uygulanan gazetecilikteki dönüşümlerdir. Bir diğeri ise gazetecilikteki mesleksizleşme eğilimleridir. Gazetecilik mesleğindeki bu değişimler, gazetecilik eğitimini de etkilemekte, nasıl ve niçin gazetecilik eğitimi verilmesi gerektiği konusundaki tartışmaları yakından ilgilendirmektedir.

5. Geleneksel Gazetecilikteki Değişimlerin Gazetecilikteki Eğitimine Yansıması

İletişim fakültelerinin önceliklerinin ne olması gerektiği konusundaki tartışmalar yıllardır sürmesi-ne karşın henüz sonuçlanmamış değildir. Bu tartışmalarda, kurama ve uygulamaya yönelik derslerin ağırlıklarının belirlenmesi konusunda somutlaşan üniversite-endüstri çatışması önemli bir yer tutmaktadır. Söz konusu çatışmanın temelinde ise yalnızca iletişim alanıyla sınırlanamayacak daha derin bir değişim yatmaktadır. Neo-liberal politikaların sonucu olarak geçmişte “kamu hizmeti” olarak görülen sağlık, eğitim, telekomünikasyon ve iletişim gibi alanların piyasa rekabetine açılması ve devletin sosyal ve kültürel hizmet alanlarından çekilmesi sürecinde, medya kuruluşları bir

meşruiyet bunalımı yaşamaya başlamıştır. Çünkü liberal-kapitalist toplumlarda medyanın meşruiyeti kâr güdüsünün kamu yararının gerisinde tutmaya ve yurttaşların demokratik karar mekanizmalarında etkin bir rol oynayabilmesi için gereksinme duydukları haberi sağlamaya dayandırılmıştır. Ancak, 1980’lere gelindiğinde hemen her alanda yaşanan köklü değişimlere koşut olarak, medyanın topluma bilgi ve haber aktarma işlevi ikinci plana itilmiştir. Medya kapitalizm için son derece kârlı bir birikim alanı haline gelirken, medya sektöründeki sahiplik yapısının değişmesi kamusal iletişimin de görüntüsünü değiştirmiştir. Küresel medya, küreselleşen mali pazarların işleyebilmesinde önemli hale gelmiş, pazarın serbestçe işleyişine engel olarak görülen ve “kamusal yarar” adına uygulanan müdahale ve düzenlemelerin kaldırılmasını ifade eden deregülasyon uygulamalarıyla küresel medyanın dev tekellerinin temelleri atılmıştır. Medya sektöründeki yoğunlaşma, artık izlenmesi güç bir hızla artmaktadır. Bu ortamda, iletişim fakültelerinin sektöre nitelikli eleman yetiştiren kurumlar mı yoksa sektördeki işleyişin yarattığı durumu anlamak için sorgulama/araştırma yapmaya çalışan bilimsel kuruluşlar mı olacağı yönündeki tartışmalar yoğunlaşmıştır. Gazetecilik bölümleri, bir yandan alana teknik/profesyonel insan gücü yetiştirmeye çalışırken bir yandan da gazeteciliği sosyal bilimlerin bir araştırma alanı olarak ele alıp incelemeye çalışmış, ancak eleştirilerden kurtulamamıştır.

Diğer yandan, neo-liberal politikaların toplumsal yaşamın her alanını biçimlendirmeye başlamasıyla ortaya çıkan dönüşüm sürecinde gazetecilik mesleğinin kendisi de tartışma konusu olmaya başlamıştır. Siyasal ve ekonomik değişimlere iletişim teknolojilerindeki baş döndürücü gelişmeler de eklenince, ses, video ve veri iletişiminin tek bir kaynaktan, tek bir vericide ve tek bir alıcıda birleşmesi olarak tanımlanabilen sayısal yöndeşme yanında, geleneksel olarak ayrı olan endüstrilerin yeni medyaya bağlı olarak bir araya gelmesini anlatan sektörel yöndeşme eğilimleri “gazeteci kimdir?”, “gazetecilik nedir?” sorularının yeniden tartışılmasına yol açmıştır. Bütün bu gelişmelerin endüstriyi bir mesleksizleştirmeye götürüleceği yönündeki kaygılar da artmaktadır.

Yeni medya endüstrilerinde habercilik işinin yapılışı ve örgütlenişi, geleneksel gazetecilik uygulamalarından büyük ölçüde farklıdır. Belsey’in (1998: 4) belirttiği gibi, “Böyle bir endüstride medya işçileri diğer işçilere benzer. Bir iş bulma, iş güvenliği, çalışma koşulları, gelecek beklentisi ve tamamen haklı olarak kişisel doyumla ilgilenirler. Üzerlerindeki iş baskıları sürmektedir: iş yönetimi (line management), küçültme (downsizing), hünersizleştirme (stenografi gerekmez) ve yeniden hünertilendirme” (Windows ve PageMaker gerekir). Gazetecilerin hünersizleştirilmesi sürecinde, Hardt’ın da belirttiği gibi, “haber üretimi artık profesyonel müdahale gerektirmemektedir, sadece bilgisayar okuryazarı olan ve analitik yetenekler uygulamaktan çok enformasyonu paketlemeye daha yatkın olan ucuz bir iş gücü tarafından yapılabilmektedir” (aktaran Iggers, 1998: 77). Yeniden hünertilendirme eğilimi ise çoklu hünere gerektirmekte, bu da gazetecilik mesleğinin yakın geleceğini tehdit eder görünmektedir. Michael Bromley’in öne sürdüğü gibi, “çok hünertililik, bazılarının girişimci editörler olarak hünertilendirerek fakat diğerlerini makinelerin elleri konumuna ve bilgisayarın uzantılarına indirgemekle hünersizleştirerek gazeteciliğin nihai parçalanması potansiyelini içerir” (aktaran Keeble, 2004: 5). Haber kuruluşlarının endüstrileşmesi gazetecilerin etkinliğini parçalamaktadır. Bu süreçte habercilik işi örgütlenmesinde sözlü (ve resimli) medya teknisyenleri olarak birkaç istihdam düzeyi gelişebilir, bununla birlikte, bunların hiç biri aslında geleneksel anlamda gazeteci olmayacaktır.

Bu süreçte Nick Cohen, çalışanların durumunu ve basın patronlarının rolünü de şöyle yorumlamaktadır:

“Basın özgürlüğü, bu centilmenlerin istediklerini yapma özgürlüğü demektir. Onlar ve onların televizyondaki karşılıkları, gazeteciliği, muhabirleri uzman bilgiyi geliştirmeye teşvik eden bir işten, en üstte fazla para alan birkaç müdürün, köşe yazarının ve haber yayıncısının altında gündelikçe çalışan, baskı altında ve genellikle cahil serflerin bulunduğu feodal bir sisteme dönüştürmektedir” (aktaran Keeble, 2004: 114).

İstihdam ve baskıcı çalışma koşulları, gazetecilik mesleğindeki bu iş örgütlenmesinde önemli bir sorun olarak belirir. Serbest zamanlı (freelance) etkinlik, gazeteciliğin en hızlı büyüyen sektörüdür. Bu gazetecilerin çoğu “uzaktan çalışma” (teleworking) çağının öncüleridir (White, 1999:

170). Medya şirketleri genellikle serbest çalışan gazetecilerle iş sözleşmesi yapmayı daha ucuz bulurlar. Bu gazetecilerin çok az sosyal hakları vardır. Ayrıca, uzaktan çalışma, ofis alanı, sigorta ve diğer yapısal genel giderlerin maliyetlerini azaltır. Bu maliyetlerin çoğu apartmanlarında ya da evlerinde bir mekan ayırarak çalışanlara yüklenir. (White, 1999: 171). Sendikalaşma böyle bir çevrede çok zorken işverenin bakış açısından ise başka bir avantaja dönüşür.

Bu süreçte, gazetecilik eğitiminin, sektörün nitelikli ve ucuz işçi gereksinimini karşılamaya yönelik olarak biçimlendirilmesi istenmektedir. 2010 Kontenjan Kılavuzuna göre, gazetecilik eğitimi için ayrılan kontenjan 2106 kişiliktir. Sektörde her yıl bu sayıda gazeteciye istihdam olanağı bulunmadığı açıktır. Haber üretim işinin parçalanmış yapısı düşünüldüğünde, sektörün, gazetecilik bölümlerinden belli araç-gereci, belli yazılım programlarını kullanabilen ve düşük ücretlerle, çoğu zaman iş güvencesi bulunmayan ara eleman gereksinimi karşılamasını beklediği düşünülebilir. Gazetecilik eğitiminin büyük medya kuruluşlarının gereksinimindeki önceliklere göre biçimlenmesi de, “üniversite eğitiminin—ağır işler yapan işçi sınıfından gelenler için hala zor olsa da—artık küçük bir azınlığın ayrıcalığı olmaktan çıktığı” (Callinicos, 2006) günümüz toplumlarında, büyük işletmelerin kârlarını korumaları için akademik araştırma ve nitelikli işçi sağlamak üzere üniversitelerin yeniden biçimlendirildiği bir süreçle uyum içindedir.

6. Gazetecilikte Mesleksizleştirme Eğilimleri ve Gazetecilik Eğitimi

Tarihsel süreç içinde gazetecilik eğitiminin mesleğin profesyonelleşmesine yaptığı katkı küçüm-senemez. Ancak, bu profesyonelleşme çabalarına tepkiler de yine mesleğin içinden gelmiştir. Örneğin, The Independent’in eski editörü Ian Hargreaves’in iddiası, gazeteciliğin belli yeterlilikler gerektirmediği, çünkü bir demokraside herkesin birer gazeteci olduğudur (Zelizer, 2004: 7).

Sosyologların meslekleri tanımladıkları özellikler –belli yetenek düzeyleri, özerklik, hizmet yönelimi, yetkilendirme işlemleri, yeterliliğin sınanması, örgütlenme, davranış kodları, staj ve eğitim programları- gazetecilik mesleğine tam olarak uymaz. Avukatlık ve hekimlik gibi geleneksel mesleklerdeki bireysel uygulayıcı ile bireysel müşteri arasındaki birebir ilişki gazetecilik mesleğinde yoktur. Yine, mesleğe giriş koşulları esnek ve özellikle gazetecilik eğitiminin kurumsallaşmasına karşın mesleğe giriş belli bir eğitim sürecinden geçmeyi zorunlu kılmaz. Bunun nedeni, Liberal anlayış çerçevesinde düzenlenen iletişim sistemlerinin özelliğinden kaynaklanmaktadır. Liberal yaklaşımın en temel ilkelerinden olan özel girişimciliğin benimsenmesinin içermelerinden biri de gazeteciliği meslek olarak seçmek için hekimlik ya da avukatlık gibi mesleklerde olduğu gibi belirli bir diplomaya sahip olmak ve bir meslek odasına kayıtlı bulunmak gibi koşulların bulunmamasıdır (Kaya, 2009: 80).

Diğer yandan, Liberal kurama göre, herkesin gazete yayınlama özgürlüğü olmasına karşın, haber ve fikirleri yaymak için bir gazete çıkarmak, gerekli sermayenin giderek büyümesi nedeniyle herkesin kullanamayacağı bir özgürlük durumuna gelmiştir. Ancak, günümüzde bilgisayar ve ağ teknolojilerinin gelişmesi haberleri ve fikirleri yaymak için basılı gazete dışında başka araçlar ve olanaklar sunmaktadır. Bütün bu gelişmelerin yansımalarından biri, gazeteciliğin bir meslek olmaktan çıkıp bir uğraş haline gelme eğilimidir. Bilgi edinme hakkının sağlanmasıyla internet erişimi olan her yurttaşın kendi haberine ulaşması ve bunu ağ teknolojilerinin olanaklarıyla yaymasının olanaklı hale geldiği savunulmuştur.

Bu süreçte, OhmyNews gibi yurttaş gazeteciliği siteleri, teknolojik gelişmelerin kullanıma soktuğu web tabanlı birçok değişikliği kullanarak çok sayıda okuyucu kazandı. ABD’de Weblog’lar ya da “blog”lar, dikkat çekmeye başladı. “Blogger.com” gibi sitelerden ücretsiz ulaşılabilen online kendi-yayınçılık araçlarının kullanımı ile küresel erişime sahip olunabiliyordu. Bu durum, pek çok kişinin yeni ağ teknolojilerini habercilik açısından yeni açılımlar sunan bir fırsat olarak değerlendirmesine yol açtı. Bilgisayar sahibi olan herkes, internet aracılığıyla artık dünyaya seslenme, kendi başına muhabirlik yapma, yorumlarını yazıp duyurma, fotoğraflarını ve videolarını yayma olanağına sahip oldu. Bu durum, yeni teknolojileri elde etme ve kullanma becerisine sahip her yurttaş potansi-

yel muhabir haline getirdi ve blogcular, tweetercılar, sosyal paylaşım sitelerini kullananlar, yurttaş gazetecileri diye anılmaya başladı.

Yurttaş gazeteciliğinin “demokrasi mi kaos mu?” olduğu ya da bilgisayar ve ağ teknolojilerinin özgürlükleri mi yoksa izlemeleri ve denetimleri mi artırdığı tartışmaları bu yazının konusu dışındadır. Ancak, yurttaş gazeteciliğinin gazeteciliğin profesyonelliği açısından içerimleri, gazetecilik eğitimini yakından ilgilendirmektedir. Örneğin, OhmyNews sitesinin kullandığı slogan üzerinde durulmaya değerdir. OhmyNews sitesi bilgisayarlı ağ teknolojilerinden yararlanarak, “OhmyNews her yurttaş bir muhabir yapıyor” sloganıyla ortaya çıkmıştır. Siteye, her gün ev kadınları, öğrenciler, profesörler ve diğer yurttaş gazetecilerinden yüzlerce haber gönderilmektedir. Her yurttaşın muhabir olduğu bu tür bir ortamda profesyonel muhabirlere gerek olmayacaktır. Bu durum, gazeteciliğin profesyonel bir meslek olmaktan uzaklaşarak, bir uğraş durumuna gelmesi eğilimini barındırmaktadır.

Dev haber kuruluşları içeriğin üretilmesinde yurttaşlardan yararlanmakta, sosyal paylaşım siteleri ve webloglarda yayınlanan haberler, büyük medya kuruluşları için haberin maliyetini düşürecek bir kaynak oluşturmaktadır. Dev haber kuruluşları, bu içeriğin biçimlendirilmesi ve sunulmasında ara eleman gereksinimlerini profesyonellerden sağlamaktadır. İletişim fakültesi mezunlarından beklenen de belli teknik donanımları ve yazılım programlarını kullanma becerisine sahip teknik eleman gereksinimini karşılamaktır. Bazı iletişim fakültelerinin öğrenci çekmek için kullandığı teknolojik olanakları ön plana çıkaran söylem de bu beklentiyle uyum içindedir.

Sonuç

Gazetecilik eğitimi, dünyada yüz yılı aşkın bir süredir var olmasına karşın, eğitimin amacına ve içeriğine yönelik tartışmalar hala sürmektedir. Bunda gazeteciliğin toplumsal değişimlere duyarlı, dinamik bir alan olmasının etkisi vardır. Türkiye’de 1930’lu yıllarda gerekliliği hissedilen ve ifade edilen gazetecilik eğitimi, 1950 yılından itibaren verilmeye başlanmıştır. 60 yılı aşkın bir süre sonunda geline nokta, gazetecilik eğitimi, giderek genişleyen iletişim eğitiminin sadece bir parçası haline gelmiştir. 2010 Kontenjan Kılavuzunda yapılan inceleme, gazetecilik bölümünün iletişim fakültelerinin diğer bölümlerine göre daha az tercih edildiğini göstermektedir. Yine bazı devlet ve vakıf üniversitelerinin iletişim fakültelerinde artık gazetecilik bölümlerine yer verilmemektedir. İletişim eğitiminde ağırlık gazetecilikten halkla ilişkiler, reklamcılık, iletişim tasarımı, yeni medya gibi başka alanlara kaymaktadır. Özellikle vakıf üniversiteleri daha popüler olan yeni programları tercih etmektedir.

Gazetecilik eğitimi konusunda, ÖSYM 2010 Kontenjan Kılavuzunda yapılan incelemede ortaya çıkan eğilimin, gazetecilik mesleğinin günümüzdeki durumuyla ilintili olduğu söylenebilir. Gazetecilik bir yandan büyük medya kuruluşları içinde biçim değiştirmekte, iş örgütlenmesi parçalanmaktadır. Haber, büyük medya kuruluşlarının işleyiş örgütlenmesinde giderek kolektif bir ürün hale gelmektedir. Enformasyonun toplanması, biçimlendirilmesi ve sunulması aşamaları, yeni beceriler gerektirmektedir. Bu aşamada ya çoklu becerilere sahip editörlük yeteneği istenmekte, ya da belli aşamalarda sürece katkıda bulunacak mesleki becerilerde uzmanlık gerekmektedir.

Haber kuruluşlarında, enformasyonun toplanması aşamasının yurttaşlara bırakılması yönünde bir eğilim vardır. Çeşitli alanlarda uzmanlaşmış çok sayıda geleneksel muhabir yerine, yurttaşlardan gelen enformasyonu biçimlendirip sunmada kullanılacak becerilere sahip editörlere gereksinim artmaktadır.

Diğer yandan da sürekli gelişen teknolojiler haber ve yorum yaymak isteyen yurttaşlara (kişilere) geleneksel basından farklı olarak yeni olanaklar sunmaktadır. Bu da gazetecilik mesleğinin profesyonelliğinin sorgulanmasına yol açmaktadır. Gazeteciliğin bir meslek olmaktan çıkıp bir uğraş olması yönündeki kaygıların henüz Türkiye’deki iletişim fakültelerinde tartışma konusu yapıldığı söylenemez. Ancak, mevcut eğilimlerin değerlendirilmesi ve eğitim planlarının yeniden düzenlenmesi yönündeki baskıların giderek artacağı söylenebilir.

Kaynakça

- Abadan-Unat, Nermin (1972). Batı Avrupa ve Türkiye'de Basın Yayın Öğretimi. Ankara: Sevinç Matbaası.
- Alemdar, Korkmaz (1981). "Cumhuriyet Döneminde Gazetecilik Eğitimi Konusunda İlk Girişimler". İletişim. AİTİA Gazetecilik ve Halkla İlişkiler Yüksek Okulu Yayın Organı, 1981.
- Alemdar, Korkmaz ve Erdoğan, İrfan (1998). "İletişim". Cumhuriyet Döneminde Türkiye'de Bilim: Sosyal Bilimler II. Ankara: TÜBA:1-10.
- Altun, Abdülrezzak (1995). Türkiye'de Gazetecilik ve Gazeteciler. Ankara: Çağdaş Gazeteciler Derneği Yayınları.
- Belsey, Andrew (1998). "Journalism and Ethics: Can They Co-exist?". Media Ethics. Matthew Kieran (Ed.). London: Routledge:1-14.
- Callinicos, Alex (2006). Neo-Liberal Bir Dünyada Üniversiteler. Londra: Bookmarks Publications.
- French, Nora (2006). "Competing Discourses of Journalism Education." IAMCR Conference, Cairo. July 2006.
- Iggers, Jeremy (1998). Good NewsBad News: Journalism Ethics and the Public Interest. USA: Westview Press.
- İnuğur, Nuri (1988). Türk Basınında İz Bırakanlar. İstanbul: Der.
- İskit, Server. R. (1939). Türkiye'de Matbuat Rejimleri. İstanbul: Matbuat Umum Müdürlüğü.
- Kaya, Raşit (2009). İktidar Yumağı. Ankara: İmge Kitabevi.
- Keeble, Richard (2004). Ethics for Journalist. Routledge.
- Mutlu, Erol (1992). "Kitle İletişim Kuramları ve Türkiye'deki Basın Yayın Eğitimi". A.Ü. Basın Yayın Yüksek Okulu Yıllık, 1991-1992.:119-142.
- Raudsepp, Enn (1989). "Reinventing Journalism Education". Canadian Journal of Communication. Vol. 14, No. 2.
- Tokgöz, Oya (2003). "Türkiye'de İletişim Eğitimi: Elli Yıllık Bir Geçmişin Değerlendirmesi". Kültür ve İletişim. 6, Kış(1):9-32.
- Tokgöz, Oya (1975). "Türkiye'de Mesleki Eğitim Yapan Okullarda Mesleki Eğitim ve Stajın Önemi." 2. Türk Basın Kurultayına Sunulacak Tebliğler, Basın Yayın Genel Müdürlüğü. Ankara: Ayyıldız Matbaası:114-124.
- White, Aidan (1999). "The Information Society." Media and Democracy, Germany: Council of Europe Publishing:159-173.
- Yükseköğretim Programları ve Kontenjanları Kılavuzu (2010). Öğrenci Seçme ve Yerleştirme Merkezi.
- Zelizer, Barbie (2004). Taking Journalism Seriously. USA: Sage.